Nr 4.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen; given Stockholms slott den 30 oktober 1925.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen.

GUSTAF.

Torsten Nothin.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 6 kap. 4 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Kommer någon, som jämlikt stadgande i lag äger rätt till underhåll av den, som blivit dödad, att genom dennes frånfälle sakna erforderligt underhåll; då skall honom, efter ty, med avseende å såväl den brottsliges tillgångar som andra omständigheter, skäligt prövas, tilläggas skadestånd; och må det skadestånd, efter omständigheterna, sättas att utgå på en gång eller å särskilda tider.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1926.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin, anför:

»I skrivelse den 4 mars 1913 hemställde riksdagen, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 6 kap. 4 § strafflagen, att den skadeståndsrätt, som i detta lagrum är medgiven maka och barn efter dödad person, måtte tillkomma jämväl den dödades föräldrar.

I sin skrivelse anförde riksdagen bland annat:

Riksdagen i skrivelse 1913.

I allmänhet är i vår lagstiftning skadeståndsskyldigheten på grund av brott principiellt inskränkt till av brottet omedelbart härflytande skada. Sådan skada är den brottslige pliktig ersätta, vare sig brottet skett med uppsåt eller av vållande. I ovannämnda lagrum är emellertid skadeståndsplikten utsträckt även till medelbar skada, som genom brott tillskyndats tredje man, nämligen i det fall maka eller barn efter den, som blivit dödad, komma att genom hans frånfälle sakna nödigt underhåll.

Redan i lagkommitténs förslag till straffbalk av år 1832 hade upptagits en bestämmelse av ungefär liknande innehåll som det nämnda stadgandet i gällande strafflag. I motiverna härtill anförde kommittén, att, då dödad persons make och barn kunde genom hans frånfälle komma i saknad av nödigt underhåll, både rättvisa och billighet krävde, att, när döden blivit genom uppsåtlig gärning eller grovt vållande orsakad, såsom skadestånd tillades nämnde målsägande vad för dem skäligen tarvades, intill dess de sig eljest kunde försörja. Enahanda stadgande upptogs sedermera även i lagberedningens år 1844 avgivna förslag till straffbalk.

Den genom 6 kap. 4 § strafflagen såsom undantag från den allmänna regeln medgivna rätten till skadestånd är dock väsentligen begränsad, dels därigenom att dess inträde är bundet vid förutsättningen, att den dödades make och barn genom hans frånfälle komma att sakna nödigt underhåll, och dels så tillvida att skadeståndets belopp, som i allmänhet bestämmes endast med hänsyn till skadans beskaffenhet, i dessa fall skall beräknas med hänsyn såväl till den brottsliges tillgångar som »andra omständigheter».

De skäl, som föranlett lagstiftningen att tillerkänna maka och barn efter dödad person rätt att av brottslingen utbekomma skadeersättning, måste emellertid anses i lika hög grad gälla i fråga om andra personer, som för sin utkomst varit helt och hållet beroende av den dödade. Den rättvisa och billighet, som av lagkommittén åberopades såsom grund för skadeståndsrätt för dödad persons maka och barn, synes med samma fog påkalla dylik rätt för dennes övriga närmaste, vilka ägt att av honom komma i åtnjutande av försörjning.

Även om man, vid en utvidgning av ifrågavarande från de allmänna skadeståndsreglerna givna undantagsbestämmelser, bör framgå med försiktighet, torde i allt fall en utsträckning av rätten till skadestånd till att omfatta även föräldrar utan olägenhet kunna vidtagas.

I detta ärende, vilket fortfarande är på Kungl. Maj:ts prövning beroende, har sedermera framställning gjorts jämväl av riksdagens justitieombudsman genom skrivelse den 25 februari 1924.

Justitieombudsmannen.

I sin skrivelse har justitieombudsmannen, efter att hava erinrat om nämnda riksdagsskrivelse samt den däri lämnade redogörelsen för den svenska rättens principiella ställning till frågan om skadeståndsskyldighet på grund av brott, till en början anfört följande:

I fall av uppsåtligt förorsakande av eller vållande till annans död skall enligt allmänna grunder gärningsmannen väl kunna bliva pliktig att ersätta sådan skada, som den döde före frånfället till följd av gärningen lidit i sin förmögenhet, men däremot icke kännas skyldig att lämna gottgörelse för medelbar skada, som tredje man kan lida genom dödsfallet. Ersättning kan sålunda tänkas komma att utgå till den dödes stärbhusdelägare exempelvis för kostnad för läkarvård under den sjukdom, som gärningsmannen orsakat och som lett till den skadades frånfälle, och för förlust av arbetsförtjänst under sådan sjukdom — domstolspraxis är dock härutinnan icke stadgad — men, såsom flerfaldiga gånger fastslagits, ej för begravningskostnad. Ej heller utdömes exempelvis ersättning till änkekassa eller livförsäkringsbolag, som gå miste om premier och som tidigare än eljest nödgas börja utbetala pension eller utgiva livförsäkringsbelopp, till kompanjon, som mister sin medarbetare, till kreditorer, som gå miste om möjligheten att utfå betalning för sina fordringar o. s. v.

Emellertid har i 6 kap. 4 § strafflagen skadeståndsplikten för den, som orsakat annans död, för visst fall utsträckts även till medelbar skada, som tillskyndats tredje man. Nämnda lagrum lyder enligt lagen den 14 juni 1917, varigenom i samband med genomförandet av lagstiftningen om adoption adoptivbarn i detta avseende likställdes med barn: Komma make, barn eller adoptivbarn efter den, som dödad blivit, att genom hans frånfälle sakna nödigt underhåll; då skall dem, efter ty, med avseende å såväl den brottsliges tillgångar som andra omständigheter, skäligt prövas, tilläggas såsom skadestånd vad för dem tarvas till dess de sig eljest försörja kunna; och må det skadestånd, efter omständigheterna, sättas att utgå på en gång eller å särskilda tider.

Detta stadgande, utom beträffande adoptivbarn, infördes i vår rätt genom kungl. förordningen den 29 januari 1861 angående mord, dråp och annan misshandel samt inflöt sedermera i 1864 års strafflag. Enligt därförut gällande lag ägde i mål, som anginge dråp, skadestånd ej rum, när dråparen

straffades till livet. I övriga fall erhöll ej heller målsägare, som ej i visst fall förliktes med dråparen, någon egentlig ersättning utan endast andel i böter, vartill den brottslige fälldes. Ett stadgande av likartat innehåll som i 6 kap. 4 § strafflagen återfinnes i lagkommitténs förslag till straffbalk. I motiven anförde kommittén att, då dödad persons make eller barn kunde genom hans frånfälle komma i saknad av nödigt underhåll, både rättvisa och billighet krävde att, när döden blivit genom uppsåtlig gärning eller grovt vållande orsakad, såsom skadestånd tillades nämnda målsägare vad för dem skäligen tarvades, intill dess de sig eljest kunde försörja. Enahanda stadgande upptogs i lagberedningens förslag till straffbalk. Enligt såväl lagkommitténs som lagberedningens förslag skulle förutsättning för skadeståndsskyldighet gentemot de nämnda efterlevande vara, att dessa genom den dödades frånfälle komme att sakna nödigt underhåll, vilket även blev gällande rätt.

Att billighetshänsyn fått vara bestämmande vid utformningen av ifrågavarande rättsregel torde framgå av den däri förekommande föreskriften, att skadeståndets belopp skall beräknas med hänsyn till såväl den brottsliges tillgångar som andra omständigheter. Denna föreskrift, som icke fanns i vare sig lagkommitténs eller lagberedningens förslag, men som infördes i 1861 års förordning, blev vid 1862—1863 års riksdag föremål för kritik. Det ansågs, att det väl kunde vara billigt, att den rike dömdes till större ersättning än den mindre bemedlade, men att den brottsliges förmögenhetsvillkor icke utgjorde en så viktig och huvudsaklig omständighet, att den ensam framför alla andra borde i lagen nämnas. Föreskriften antogs dock oförändrad av tre av stånden.

Sedan justitieombudsmannen redogjort för vad riksdagen i sin skrivelse uttalat rörande rättvisan och billigheten av skadeståndsrättens utsträckande i förevarande fall att avse åtminstone den dödades föräldrar, fortsätter justitieombudsmannen i sin skrivelse:

Erinras må även om en vid januaririksdagen år 1914 inom första kammaren väckt motion om sådan ändring av 6 kap. 4 § strafflagen, att den rätt till skadestånd, som enligt detta lagrum tillkommer make och barn efter den, som blivit dödad, skulle utsträckas till dennes alla skyldemän i rätt upp- och nedstigande led. Lagutskottet, som hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, motiverade denna hemställan med hänvisning till den föregående året avlåtna riksdagsskrivelsen i ämnet. Utskottet ansåg en ändring av ifrågavarande lagrum för närvarande icke böra företagas i vidare mån än riksdagen redan hos Kungl. Maj:t begärt. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Den alltför snäva avfattningen av ifrågavarande lagrum har beaktats även i litteraturen. I sitt år 1907 utkomna arbete »Om skadestånd» framhöll professor Winroth, att strafflagens sjätte kapitel i flera avseenden bröte mot billigheten just i sådana sina bestämmelser, som haft densamma till mål. Så lände exempelvis dess 4 § i alltför stort omfång till befrielse från skadeståndsansvar.

För det allmänna rättsmedvetandet måste det ock, enligt min tanke, vara i hög grad otillfredsställande att den, som för sin gärning ådragit sig straff — gärningen må nu hava inneburit uppsåtligt dödande eller av oaktsamhet vållande till annans död — icke skall kunna förpliktas utgiva ersättning till den dödades föräldrar, vilka till följd av gärningen berövats sitt stöd. Det synes oförklarligt hårt, att till den personliga för-

lust, som drabbat ålderstigna eller sjukliga föräldrar, skall läggas bördan av ekonomiska bekymmer, uppkomna till följd av att deras försörjare ryckts bort. Orättvist måste det förefalla att den, som förorsakat kroppsskada, varav icke följt livets förlust, förpliktas utgiva full ersättning för uppkommen skada, men att den, som blivit orsak till annans död, skall även i dylika ömmande fall kunna undgå att lämna ekonomisk upprättelse.

Denna brist i vår lagstiftning belyses av flera fall i domstolspraxis. Allenast ett par exempel må här anföras. En torpares 20-årige son hade blivit ihjälskjuten under sådana omständigheter, att gärningsmannen ansågs skyldig till 6 års straffarbete. Likväl kunde fadern icke av den brottslige tillerkännas någon ersättning åt sig och sin hustru för underhåll och vård, som de genom sonens död mistat. Under ett slagsmål hade ende sonen till en ogift moder blivit dödad. Dråpet medförde för gärningsmannen straffarbete i 3 år, men modern, vilkens enda stöd den döde varit och som i flera år av honom erhållit underhåll, fick sitt anspråk på skadestånd avvisat.

Sin icke minsta betydelse skulle en lagändring i föreslagen riktning få med avseende på den särskilda skadeståndsplikt, som vid sidan om de allmänna skadeståndsreglerna finnes stadgad i en del speciella lagar, nämligen 1886 års lag angående ansvarighet för skada i följd av järnvägsdrift, 1902 års lag innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, 1916 års lag angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik och 1922 års lag angående ansvarighet för skada i följd av luftfart. I dessa lagar bestämmes omfattningen av skadeståndsplikten genom hänvisning till bland annat ifrågavarande stadgande. Ehuru i 8 § av sjölagen hänvisning till strafflagen ej göres, torde omfattningen av däri för redare stadgade skadeståndsskyldighet vara att bedöma efter samma grunder.

Senare tids svenska lagstiftning står icke främmande för den tanke, som ligger till grund för den av riksdagen föreslagna lagändringen. Redan i kungl. förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, stadgas att, om skada, i anledning av vilken eljest enligt förordningen ersättning utgår, medfört döden samt den avlidne icke efterlämnat änka eller barn men fader, moder eller minderåriga syskon, som varit av hans arbete för sitt uppehälle huvudsakligen beroende, skall till fader eller moder eller, om bägge leva, till dem gemensamt utgivas en årlig livränta till angivet belopp och till varje minderårigt syskon utgå viss årlig livränta. I lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete föreskrives att, om olycksfallet medfört arbetarens död, i ersättning skall utgivas livräntor till efterlevande, nämligen till änka eller änkling, till minderårigt barn eller adoptivbarn samt till den avlidnes fader eller moder, adoptivfader eller adoptivmoder eller, om båda föräldrarna eller adoptivföräldrarna leva, till båda gemensamt, därest de för sitt uppehälle varit av den avlidnes arbete huvudsakligen beroende och annan till livränta berättigad ej finnes, en livränta å ett årligt belopp, motsvarande högst en fjärdedel av arbetsförtjänsten. Från år 1923 är att anteckna en den 1 juni utfärdad kungl. förordning, enligt vilken under eljest enahanda förutsättningar som i 1916 års lag en årlig livränta tillförsäkras föräldrar till svensk medborgare, som avlidit till följd av olycksfall, förorsakat av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig och inträffat i arbete för statens räkning eller under andra, närmare angivna omständigheter.

Bestämmelserna i 1916 års olycksfallsförsäkringslag om viss rätt för den

avlidnes föräldrar till livränta tillkom på initiativ av vederbörande riksdagsutskott, som ansåg, att i lagen borde intagas ett stadgande av i huvudsak samma innehåll som det ovan refererade i 1909 års ersättningslag. Det syntes nämligen utskottet hårt, om ej den avlidnes föräldrar, då de varit väsentligen beroende av hans arbetsförtjänst, skulle komma i åtnjutande av någon ersättning, åtminstone i de fall, då annan därtill mera berättigad icke levde.

Genom detta erkännande av rätt till livränta åt föräldrar till en genom olycksfall i arbetet omkommen arbetare har betydelsen av den föreslagna ändringen av 6 kap. 4 § strafflagen i visst avseende minskats. Oberoende av om arbetsgivaren genom underlåtenhet att vidtaga föreskrivna skyddsanordningar eller eljest varit vållande till den omkomnes död, utgår ersättning enligt 1916 års lag. Men utan verkan skulle lagändringen icke härutinnan bliva. Ty dels är föräldrars rätt till ersättning enligt 1916 års lag beroende av att annan till livränta berättigad ej finnes, och dels äro de, även om de äga rätt till ersättning enligt nämnda lag, ej därav hindrade att göra gällande det anspråk på skadestånd utöver ersättningen, som i följd av olycksfallet må tillkomma dem enligt allmän lag.

I den utländska lagstiftningen har i allmänhet åt de efterlevande i förevarande hänseende givits en förmånligare ställning än i gällande svensk rätt. Enligt den tyska civillagen är i det fall, att den dödade jämlikt lag varit underhållsskyldig eller kunnat bliva underhållsskyldig mot någon, den enligt allmänna grunder skadeståndspliktige skyldig att utgöra återkommande räntеprestationer, motsvarande vad den dödade under sin antagliga livstid skulle varit skyldig utgiva i underhåll. Tysk rätt torde sålunda bygga på den dödades lagliga underhållsskyldighet, men denna synes ej behöva hava varit aktuell före dödsfallet. Såsom exempel anföres i Oertmanns kommentar till Bürgerliches Gesetzbuch bland annat, att den dödade varit en lärling, som ännu ej blivit i stånd att själv förvärva sitt uppehälle, men som sannolikt snart skolat ernå förmåga att lämna sina gamla föräldrar underhåll.

Enligt den schweiziska civillagen skall den, som genom dödandet förlorar sin försörjare, erhålla skadestånd. Skadeståndsskyldighet torde inträda oberoende av om den dödade varit rättsligen pliktig att utgiva underhåll eller ej, blott han vid tiden för dödsfallet faktiskt försörjde någon och denna försörjning kan antagas skola hava fortsatt, och det har ansetts, att skadeståndsskyldighet förelegat jämväl då den dödade ännu icke försörjde sin familj, men det med hänsyn till föreliggande omständigheter kunde antagas, att han skulle hava blivit dess försörjare och stöd. Icke heller torde i praxis för skadeånds utdömande fordras, att den dödade svarat för annans fullständiga försörjning. Skadeståndets beskaffenhet och omfång bestämmer domaren efter vållandets storlek och övriga omständigheter.

Ett med den schweiziska civillagens bestämmelse likartat stadgande återfinnes i promulgationslagen till den norska strafflagen av år 1902: »Er ved den forvoldte død nogen berøvet sin forsørger, bliver der for det tab, som han derved antages at lide, hos den erstatningspligtige at tilkjende ham saadan erstatning, som retten under hensyn till den udviste skyld og omstændighederne forøvrigt finder billig.» Även här inträder sålunda skadeståndsskyldighet, om den dödade faktiskt försörjde någon — d. v. s. icke oregelbundet gav ett väsentligt bidrag till någons underhåll — utan hänsyn till om underhållsplikt ålåg den dödade eller icke. Om underhållsplikt ålegat den dödade, har ersättning ansetts böra utgå, även om den dödade

icke vid tiden för den rättsstridiga handlingen faktiskt försörjde vederbörande.

Det ifrågavarande ämnet har länge varit föremål för min uppmärksamhet. En direkt anledning att upptaga detsamma till behandling har jag fått genom att i en till mig ingiven skrift advokaten G. Branting hemställt, att jag måtte framlägga förslag om en lagändring. Advokaten Branting har framhållit, att han under ett flertal år haft tillfälle iakttaga, huru med nu gällande lag i ämnet den reglering av hithörande förhållanden, som för rättsmedvetandet syntes naturlig, icke vore möjlig att ernå. Det ifrågavarande lagstadgandet komme givetvis icke så ofta i tillämpning, då någon blivit med avsikt dödad, men ägde däremot omfattande social betydelse efter sådana olycksfall i arbete, där vållande kunde läggas arbetsgivaren till last, i det att erforderliga skyddsanordningar saknats. De som i sin dagliga gärning bragtes i kontakt med hithörande förhållanden, exempelvis advokater och tjänstemän i fattigvården, borde kunna bestyrka, huru föga sällsynt det vore, att ett gammalt arbetsfolk eller den efterlevande av tvenne dylika makar, som under ett långt och hårt liv strävat för sammanhållning av familjen och för sitt barns uppfostran, genom en olyckshändelse såge sig plötsligt berövade sitt huvudsakliga hopp och stöd på gamla dagar. Det barn, vilket liksom sin far måst taga anställning vid fabriken eller gruvan, hade där ljutit döden, kanske på grund av uppenbart åsidosättande från arbetsledningens sida av lagstadgade säkerhetsföreskrifter. Det vore uppenbart, att föräldrar kunde vara lika ekonomiskt beroende av sina barn som dessa av föräldrarna. Och det måste förefalla så mycket onaturligare, att föräldrar icke kunde erhålla skadestånd, när barnen dödats, som föräldrarna ofta underkastat sig försakalser för barnens skull för att kunna tillförsäkra dem en frisk kropp och bästa möjliga utbildning.

Beaktas måste även, såsom det synes mig och jämväl framhållits i motiven till den utländska lagstiftningen, den betydelse, som en utvidgning av skadeståndsplikten kunde få i allmänt preventivt hänseende. Det bör icke förbises, att en skärpt skadeståndsskyldighet måste mana till större försiktighet i fall, då fara för annans liv kan föreligga.

Då det numera skulle gälla att föreslå en ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen, uppkommer den frågan, huruvida man bör stanna vid den av riksdagen år 1913 föreslagna ändringen eller om det icke skulle anses lämpligt att ytterligare utsträcka skadeståndsrätten. Att därvid gå så långt som skett i schweizisk eller norsk eller ens i tysk rätt torde med hänsyn till vad riksdagen i sin skrivelse yttrade icke böra ifrågakomma.

I riksdagsskrivelsen åberopades, att den i svensk rätt anförvanter åliggande försörjningsplikten i § 3 av den då gällande kungl. förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården bestämts sålunda, att en var, som vore arbetsför, skulle försörja sig själv och sina minderåriga barn, så ock arbetsför man sin hustru, och ålåge i övrigt föräldrar och barn att i mån av behov, å ena, och förmåga, å andra sidan, försörja varandra. Riksdagen framhöll att, därest skadeståndsrätten enligt 6 kap. 4 § strafflagen utvidgades att omfatta även föräldrar, denna rätt komme att omfatta alla de fall, där försörjningsplikt inom familjen enligt lag förelåge.

Det torde emellertid böra ifrågasättas, huruvida denna ståndpunkt fortfarande bör bibehållas.

Nyssnämnda stadgande i fattigvårdsförordningen, vilket väl endast hade till ändamål att bestämma försörjningsplikten inom familjen i förhållande till samhället, torde hava vilat på förutsättningen av en motsvarande privat-

rättslig underhållsskyldighet. Denna privaträttsliga underhållsskyldighet, som likväl icke i alla avseenden fanns utstakad i då gällande civilrättsliga lagbestämmelser, var sålunda att betrakta som det för försörjningsplikten grundläggande. Det synes därför ligga nära till hands att undersöka, huruvida icke såsom norm för en utvidgad rätt till skadestånd i fall, som avses i 6 kap. 4 § strafflagen, borde läggas den privaträttsliga underhållsskyldigheten inom familjen. Att hänsyn i förevarande sammanhang skulle tagas till en underhållsskyldighet, som icke faller inom familjerättens område, synes icke böra sättas i fråga.

Under den tid, som förflutit, sedan riksdagen avlät sin ovan omtalade skrivelse, hava — delvis med ändring av förut gällande rätt — uttömmande lagbestämmelser givits rörande den familjerättsliga underhållsskyldigheten. Sålunda stadgas i nya giftermålsbalken 5 kap. 2 och 7 §§, att man och hustru äro pliktiga att, var efter sin förmåga, bidraga till att bereda familjen det underhåll, som med avseende å makarnas villkor må anses tillbörligt. Därtill skall räknas bland annat vad som erfordras för den gemensamma hushållningen samt för tillgodoseende av vardera makens särskilda behov. Leva makar på grund av söndring åtskilda, skall ändock make enligt nyss angivna grunder bidraga till andra makens underhåll, men om ena maken huvudsakligen bär skulden till sammanlevnadens hävande, må andra maken ej förpliktas utgiva bidrag till hans underhåll, med mindre synnerliga skäl därtill äro. Efter återgång av äktenskap äro makarna enligt 10 kap. 7 § nya giftermålsbalken ej pliktiga att försörja varandra. Jämlikt 11 kap. 25 § har make efter vunnen hemskillnad fortfarande skyldighet att bidraga till den andres tillbörliga underhåll, dock med motsvarande inskränkning som gäller för det fall, att makar utan hemskillnad på grund av söndring leva åtskilda. Vidare stadgas i sistnämnda kapitels 26 § att, om makar bliva skilda i äktenskapet och den ene finnes efter skillnaden bliva i behov av bidrag till sitt tillbörliga underhåll, rätten äger ålägga andra maken utgöra sådant bidrag, efter vad med avseende å hans förmåga samt övriga omständigheter prövas skäligt. Underhållsbidrag må likväl ej tillerkännas make, som huvudsakligen bär skulden till skillnaden. Periodiskt bidrag upphör, om den berättigade träder i nytt gifte.

I fråga om föräldrars och barns underhållsskyldighet mot varandra gäller enligt lagen den 11 juli 1920 om barn i äktenskap, 13 och 16 §§, att föräldrarna äro skyldiga vidkännas kostnaden för barnets uppehälle och utbildning, om ej barnet har egna tillgångar. Denna underhållsskyldighet upphör ej, innan barnet erhållit den utbildning, som med hänsyn till föräldrarnas villkor och barnets anlag må finnas tillbörlig, och ej i något fall, förrän barnet fyllt 16 år. Är barnet, sedan dess rätt till underhåll enligt vad sålunda sagts upphört, i följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, äro föräldrarna i mån av förmåga skyldiga att giva barnet skäligt underhåll. Enahanda underhållsskyldighet åligger barnet emot fader eller moder, som av sjukdom eler annan dylik orsak är ur stånd att själv försörja sig. Beträffande styvbarn stadgas i lagen den 11 juni 1920 om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn att, om make har under sin vårdnad barn i tidigare gifte eller barn utom äktenskap, är den andre maken, så länge äktenskapet består, jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidraga till barnets underhåll. Detta stadgande medför ej ändring i den underhållsskyldighet, som må åligga den andre av barnets föräldrar. Med avseende å adoptant och adoptivbarn föreskrives i lagen den 14 juni 1917 om adoption, 13 §, att adoptant och adoptivbarn hava samma

plikt att underhålla varandra som föräldrar och barn i äktenskap. Är adoptanten gift, har hans make den underhållsskyldighet mot adoptivbarnet, som åligger make mot andra makens barn. Barnets föräldrar äro ej skyldiga att bidraga till dess underhåll, där ej adoptanten, samt, om denne är gift, hans make bliva ur stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet. Slutligen stadgas i lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap, 3 och 6 §§, att barnet njute av föräldrarna uppehälle och uppfostran, efter ty med avseende å båda föräldrarnas villkor må anses skäligt. Denna rätt till underhåll upphör ej, förrän barnet fyllt 16 år, ej heller senare än det fyllt 18 år, där ej barnets anlag och omständigheterna i övrigt föranleda, att barnet bör erhålla fortsatt utbildning. Sedan nämnda rätt till underhåll upphört, har barnet motsvarande rätt till underhåll av sina föräldrar som barn i äktenskap. Barn utom äktenskap har samma underhållsskyldighet gentemot sina föräldrar som barn i äktenskap.

I lagen om barn utom äktenskap stadgas jämväl, att fader till sådant barn är skyldig att bidraga till moderns underhåll under viss tid före och efter nedkomsten, vilken tid under i lagen angivna förutsättningar kan komma att utsträckas till sammanlagt 13 månader.

I sitt i februari 1915 avgivna förslag till lag om fattigvården framhöll fattigvårdslagstiftningskommittén — på tal om avfattningen av den bestämmelse, som skulle motsvara § 3 i 1871 års fattigvårdsförordning — att det vore önskvärt, att fattigvårdslagens regler därutinnan så nära som möjligt anslöte sig till civillagens. Kommittén anförde emellertid, att, som civillagen vore under omarbetning bland annat i punkter, som berörde underhållsplikten, därav följde, att bestämmelserna om försörjningsplikt i förslaget till fattigvårdslag finge en provisorisk karaktär. Av sådan anledning hade kommittén funnit sig böra göra minsta möjliga förändringar i fattigvårdsförordningens bestämmelser i denna del. Efter införandet i civillagstiftningen av nya bestämmelser i ämnet syntes i allt fall bliva nödigt att upptaga fattigvårdslagens stadganden till förnyat skärskådande.

Vid framläggandet av det år 1918 av riksdagen antagna förslaget till fattigvårdslag betonade även departementschefen önskvärdheten av att fattigvårdslagens stadganden om enskild försörjningsplikt anslöte sig till civillagens samt anförde vidare, att det därför kunde ifrågasättas att i anledning av de i det föregående refererade ändringarna i civillagen i fråga om reglerna för makars underhållsskyldighet (efter vunnen hemskillnad och efter äktenskapets upplösning) vidtaga motsvarande ändringar i kommitténs förslag till fattigvårdslag. Då emellertid den civila underhållsskyldigheten på en del andra punkter vore föremål för revision, syntes lämpligast att tillsvidare låta anstå med försörjningspliktens utformande efter civilrättens stadganden. Därtill komme, att åtskilliga invändningar kunde göras såväl mot införande av en offentligrättslig försörjningsplikt mellan makar, vilkas äktenskap slutligen upplösts, som mot den begränsning i hemskilda makars försörjningsplikt, som civillagen innehölle. Till äventyrs läte en närmare anslutning till civillagen sig icke göra utan en fullständig omläggning av försörjningsplikten.

I 3 § av 1918 års fattigvårdslag, sådant lagrummet lyder enligt lagen den 20 maj 1921, stadgas följande:

Föräldrar äro pliktiga att utan fattigvårdssamhälles betungande försörja sina minderåriga barn. Enahanda försörjningsplikt åligger man gentemot hustrun. I övrigt åligger det föräldrar och barn att i mån av behov, å ena, samt förmåga, å andra sidan, försörja varandra, så att de ej falla

fattigvården till last. Försörjningsplikt, som här sägs, åligger ock hustru gentemot mannen. Har make under sin vårdnad barn i tidigare gifte eller utom äktenskap, är, så länge äktenskapet består, andra maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga försörja barnet, så att det ej faller fattigvården till last. Vad sålunda stadgats medför ej ändring i den försörjningsplikt i förhållande till det allmänna, som må åligga den andre av barnets föräldrar. Adoptant och adoptivbarn hava samma skyldighet att utan fattigvårdssamhälles betungande försörja varandra, som, enligt vad i paragrafen sägs, åligger föräldrar och barn. Är adoptanten gift, har hans make den försörjningsplikt gentemot adoptivbarnet, som, på sätt ovan förmäles, åligger make gentemot andra makens barn. Adoptivbarnets föräldrar äro i förhållande till det allmänna ej skyldiga att fullfölja försörjningen, där ej adoptanten samt, om denne är gift, hans make bliva ur stånd därtill.

Den offentligrättsliga försörjningsplikten för anhöriga sammanfaller sålunda icke för närvarande med den familjerättsliga underhållsskyldigheten. I 1 § av fattigvårdslagen bestämmer samhället sin skyldighet att lämna fattigvård till att omfatta allenast det underhåll och den vård, som äro erforderliga, samt för minderåriga, d. v. s. de som icke fyllt 16 år, jämväl uppfostran. Därav följer, att samhället gentemot den enskilde, som skall sörja för den behövande, i fattigvårdslagen ej kan uppställa annat krav än att det nödtorftiga behovet fylles, så att samhällets inskridande blir obehövligt. Försörjningsplikt torde ej heller föreligga i varje fall, då underhållsskyldighet förefinnes. Sålunda äro makar, vilkas äktenskap upplösts, icke försörjningspliktiga i förhållande till varandra. Någon motsvarighet till den fader till barn utom äktenskap för visst fall åliggande skyldigheten att bidraga till underhåll åt barnets moder finnes icke i stadgandet om försörjningsplikt. Omvänt torde makar, som vunnit hemskillnad eller utan hemskillnadsdom på grund av söndring leva åtskilda, vara försörjningspliktiga i förhållande till varandra, mannen ovillkorligt och hustrun villkorligt, då däremot underhållsskyldighet dem emellan ej behöver föreligga.

Då nu den familjerättsliga underhållsskyldigheten, sådan den utformats i de ovan åberopade bestämmelserna i nya giftermålsbalken och barnalagarna, sträcker sig betydligt längre än till det nödtorftiga behovet, nämligen till vad som med hänsyn till angivna förhållanden må finnas tillbörligt eller skäligt, synes man, med hänsyn jämväl i viss mån till de citerade yttrandena från åren 1915 och 1918, icke böra stanna vid att fortfarande sammankoppla den ifrågavarande skadeståndsrätten med det nödtorftiga behovet. Det i 6 kap. 4 § strafflagen förekommande uttrycket »nödigt underhåll» torde därför böra underkastas en sådan ändring, att därav framgår, att det är fråga ej blott om vad som enligt fattigvårdslagstiftningen kan anses nödigt utan om sådant underhåll, som efterlevande enligt familjerättsliga regler ägt åtnjuta av den döde.

Oavsett att lagstiftningens egen utveckling torde fordra denna konsekvens, då det gäller att föreslå en ändring av det ifrågavarande stadgandet, synes det vara mest tilltalande för rättskänslan att, därest den, som varit vållande till en familjeförsörjares död, äger tillräckliga tillgångar, han förpliktas ersätta de efterlevande icke blott så mycket, att de ej falla fattigvården till last, utan till och med så mycket, som de av den döde ägt bekomma, om han fått leva. Att hänsyn till skäligheten ändock skulle tagas,

bleve ju utsagt om orden »efter ty med avseende å såväl den brottsliges tillgångar som andra omständigheter skäligt prövas» finge stå kvar eller utbyttes mot något lämpligare uttryck.

Såsom en olägenhet skulle dock kunna framhållas, att det i skadeståndsprocessen någon gång kunde bliva svårt att avgöra, om underhållsskyldighet verkligen ålegat den döde, exempelvis då han i livstiden på grund av söndring levat skild från sin maka och domstols beslut om hans förpliktande att utgiva underhåll icke föreligger. Enahanda svårigheter torde emellertid kunna uppkomma även med den lydelse, 6 kap. 4 § strafflagen nu har.

I enlighet härmed skulle åt 6 kap. 4 § strafflagen kunna givas den innebörden att, om någon varder dödad och underhållsskyldighet enligt lag ålegat honom mot make, barn eller adoptivbarn, föräldrar eller adoptant, makes barn i tidigare gifte eller utom äktenskap eller adoptivbarn eller mot den, med vilken den döde förut varit gift eller utom äktenskap avlat barn, och komma de sålunda efterlämnade att genom hans frånfälle sakna det underhåll, som de av honom ägt åtnjuta, då skall, efter ty med avseende å såväl den brottsliges tillgångar som andra omständigheter skäligt prövas, tilläggas dem skadestånd, vilket må sättas att utgå på en gång eller å särskilda tider.

Departementschefen. De av riksdagen och dess justitieombudsman gjorda framställningar, för vilka nu redogjorts, synas mig vara förtjänta av beaktande. Jag håller således före, att en utvidgning av rätten till skadestånd enligt 6 kap. 4 § strafflagen bör komma till stånd. Lika med justitieombudsmannen anser jag, att denna utvidgning bör sträcka sig längre än vad riksdagen i sin berörda skrivelse den 4 mars 1913 föreslagit. Den åsyftade utvidgningen är av två slag. Dels böra såsom skadeståndsberättigade införas vissa kategorier av den dödade närstående personer, vilka skadeståndsrätt för närvarande icke tillkommer, och dels synes själva skadeståndsplikten böra erhålla en i viss mån förändrad innebörd, varigenom domstol beredes möjlighet till en rättvisare beräkning av skadeståndsbeloppet.

Vad beträffar införande av nya kategorier av skadeståndsberättigade finner jag mig kunna i huvudsak instämma i vad justitieombudsmannen anfört därom, att såsom norm härvid böra tjäna reglerna om den privaträttsliga underhållsskyldigheten inom familjen. Detta innebär å ena sidan, att man icke stannar vid den försörjningsplikt, vilken konstitueras enligt lagen den 14 juni 1918 om fattigvården, och å andra sidan, att en försörjningsskyldighet, som grundar sig enbart på ett rent obligatoriskt rättsförhållande mellan den berättigade och den förpliktade, i förevarande hänseende icke kommer i betraktande. På sätt justitieombudsmannen påpekat, lärer frånskilda makar emellan försörjningsplikt enligt fattigvårdslagen icke föreligga. Det skulle dock otvivelaktigt vara föga tilltalande att bland skadeståndsberättigade icke medtaga frånskild hustru, vilken för sitt uppehälle varit beroende av det underhåll, hon av sin förutvarande make åtnjutit. Föreligger åter underhållsskyldighet för en person i förhållande till en annan allenast på grund av avtal, slutet till exempel i samband med den enes övertagande av den andres fastighet eller rörelse, och varder genom en tredje

persons brottsliga gärning den underhållspliktige bragt om livet, synes rätt till skadestånd näppeligen böra tillkomma underhållsberättigad, som i följd av dödsfallet går underhållet förlustig.

Emellertid förefinnes utom den familjerättsliga underhållsplikten en i lagbud grundad privaträttslig underhållsskyldighet, vilken, om än numera av allenast ringa betydelse, likväl torde böra i förevarande hänseende beaktas. Enligt 7 § i legostadgan för husbönder och tjänare den 23 november 1833 åligger husbonde att draga försorg om tjänstehjon, »som oavbrutet hos honom troget och väl tjänt ifrån sitt trettionde år och till dess det för ålderdom kommit i den belägenhet, att ingen med dess tjänst kan vara belåten». Den underhållsplikt, vilken sålunda för vissa fall blivit husbonde ålagd, synes vara av sådan art, att åt den underhållsberättigade skäligen bör inrymmas rätt till skadestånd, för det fall att han till följd av den underhållspliktiges genom annans brottsliga gärning förorsakade död går förlustig underhållet. Då det nu omnämnda fallet torde vara det enda, där utanför familjerättens område en legal underhållsplikt i egentlig mening av privaträttslig natur finnes stadgad — att vad i 5 § sista stycket och 6 § legostadgan sägs om åliggande för husbonde att förse tjänstehjon med underhåll eller vad i 7 och 28 §§ sjömanslagen stadgas om skyldighet för redare att svara för befälhavares och sjömans sjukvård icke kan anses innefatta underhållsskyldighet i nu avsedd mening, lärer vara uppenbart — skulle följaktligen, därest vad nyss anförts vinner godkännande, skadeståndsanspråk för underhållsberättigad komma att föreligga, så snart den avlidnes skyldighet att utgiva underhåll haft sin grund i lagstadgande.

Anses den nu förordade normen för skadeståndsrättens bestämmande böra antagas, är dock att märka, att en till sin natur legal underhållsskyldighet i det särskilda fallet kan vara närmare bestämd genom avtal mellan vederbörande; så är ju ofta händelsen beträffande frånskild mans förpliktelse att utgiva underhåll till sin förutvarande hustru. Dylik avtalsbestämd underhållsplikt lärer emellertid få betraktas såsom varande av legal natur, likaväl som då underhåll i liknande fall utgår jämlikt ett av domstol meddelat beslut. För närmare angivande av de kategorier av personer, vilka genom ett stadgande i nu antydd riktning skulle bliva berättigade till skadestånd, torde jag — bortsett från den skadeståndsrätt, som för visst fall skulle tillkomma tjänstehjon — allenast behöva hänvisa till justitieombudsmannens framställning.

Den underhållsplikt, varom i förevarande sammanhang är fråga, måste tydligen vid tiden för den underhållspliktiges död vara av så att säga aktuell natur. Detta är emellertid icke så att förstå, att om exempelvis en person, vilken har att utgiva underhåll åt ett sitt barn utom äktenskap, uraktlåtit att fullgöra denna sin skyldighet ehuru han varit i stånd därtill, barnet, i händelse fadern, innan åtgärder för underhållspliktens utkrävande mot honom hunnit vidtagas, ljuter döden i följd av brott, skulle vara förhindrat

att göra gällande skadeståndskrav. Hinder mot sådant krav lärer ej heller böra anses föreligga, där underhållspliktig visserligen varit urståndsatt att fullgöra sin underhållsskyldighet, men denna oförmåga skäligen får antagas hava varit av övergående natur. Om en familjeförsörjare, vilken för tillfället är arbetslös och av denna anledning blivit tills vidare urståndsatt att underhålla sin familj, omkommer i följd av brott, torde sålunda skadeståndsrätt icke böra vara familjemedlemmarna betagen.

I detta sammanhang kan icke avses att göra ändring i gällande rätt så vitt angår frågan, huruvida viss handling över huvud medför skadeståndsansvar. Såsom allmän regel gäller, att rätt till skadestånd förutsätter, att den dödade mistat livet i följd av brott. Denna regel är emellertid, på grund av särskilda stadganden i vissa lagar, icke undantagslös, ej heller är alltid den brottslige ensam skadeståndsskyldig. Enligt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift skall, där i följd av sådan drift någon ljutit döden eller lidit kroppsskada samt vållande därtill ligger järnvägens förvaltning eller betjäning till last, järnvägens innehavare utgiva skadestånd såsom om han själv vållat skadan. Enligt lagarna den 30 juli 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik och den 26 maj 1922 angående ansvarighet för skada i följd av luftfart åligger ägare samt i vissa fall även brukare av automobil eller luftfartyg i stor utsträckning ansvarighet för skada, som uppkommer i följd av automobils eller luftfartygs begagnande, ändå att han icke är vållande till skadan, och skall, där någon ljutit döden, skadeståndet bestämmas enligt de i 6 kap. 4 § strafflagen stadgade grunder. Ansvarigheten åvilar vederbörande ensam eller tillika med automobilens eller luftfartygets förare. Varder någon, som i förhållande till annan är legalt underhållspliktig, dödad i följd av brott, skall följaktligen skadeståndsskyldighet stundom kunna åligga annan än den brottslige. Beträffande rätt till skadestånd, oberoende av brottslig gärning, må anmärkas, att på grund av stadganden i nämnda lagar den 30 juli 1916 och den 26 maj 1922 ävensom i 4 och 8 §§ i lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, skadestånd, som nu avses, kan komma att utgå efter dödsfall, även där dödsfallet icke haft sin grund i brottsligt förfarande.

Den skada, som skall ersättas, är förlust av underhåll, förorsakad genom den underhållspliktiges död. Därest dödsfallet icke har någon inverkan i nyssnämnda hänseende, uppstår icke dylik skada, och skadestånd kommer följaktligen icke i fråga. Så är tydligen förhållandet, där den eller de till underhåll berättigade befinna sig i sådana ekonomiska omständigheter, att deras utkomstmöjligheter icke påverkas av den underhållspliktiges död; den avlidne kan exempelvis efterlämna viss förmögenhet eller vara livförsäkrad till mera avsevärt belopp. I detta sammanhang må framhållas, att till underhåll tydligen icke kunna hänföras sådana förmåner, vilka måste sägas hava karaktär av överflöd eller lyx. Mistning därav skall således icke ersättas. Därest de efterlevande visserligen fortfarande under någon tid kunna hava sin förra utkomst,

t. ex. genom att taga i anspråk sparat kapital, men dock ej kunna anses säkerställda för hela den tid, under vilken de skulle varit berättigade till underhåll av den avlidne, eller ock de från att hava intagit en mera burgen ställning finna sig genom dödsfallet försatta i synnerligen knappa ekonomiska villkor, föreligger otvivelaktigt för dem fordran på skadestånd.

Med det nu sagda har jämväl berörts en av de omständigheter, vilka synas böra vara bestämmande för skadeståndets storlek. Såsom av mitt yttrande redan torde hava framgått, delar jag justitieombudsmannens uppfattning därom att vad i skadestånd må utdömas ej bör, såsom av den nuvarande ordalydelsen i 6 kap. 4 § strafflagen synes följa, vara begränsat till vad som erfordras för nödtorftig bärgning. En lagändring i denna riktning synes icke böra möta betänklighet, då det med fog torde kunna sättas i fråga, huruvida i själva verket enligt gällande rätt en fullt så snäv gräns kan anses vara dragen i detta hänseende; (jämför uttalande av Winroth i hans av justitieombudsmannen omnämnda arbete »Om skadestånd» sid. 134).

För bedömande av skadans storlek är det emellertid uppenbarligen icke nog att allenast jämföra den underhållsberättigades ställning före dödsfallet med hans belägenhet omedelbart efter detsamma; hänsyn måste tydligen även tagas till den tid, för vilken underhållet antagligen skulle hava kommit att utgå eller lagligen skulle utgått.

Huruvida vid utmätande av skadeståndets storlek hänsyn jämväl bör tagas till den skadeståndsskyldiges tillgångar, kan givetvis vara föremål för olika meningar. Enligt 6 kap. 4 § strafflagen, sådant detta lagrum för närvarande lyder, skall, såsom redan framhållits, dylik hänsyn tagas, och jag har icke funnit anledning förorda frånträdande av den gällande svenska rättens ställning i förevarande hänseende.

Hädanefter som hittills lärer skadestånd, varom nu är fråga, böra efter omständigheterna kunna sättas att utgå på en gång eller å särskilda tider. Såsom redan erinrats bliva, bland annat, de regler, som gälla i fråga om underhållsplikts fortvaro, vid skadeståndets bestämmande av stor vikt; särskilt framträder detta, där skadestånd sättes att utgå å särskilda tider. I övrigt torde närmare grunder för beräkning av skadestånd icke kunna angivas i lagen, utan synes det böra överlämnas åt domstolarna att i detta avseende träffa avgörande efter föreliggande omständigheter. Framhållas må ock, att med den nu ifrågasatta lagändringen icke kan åsyftas att taga ståndpunkt till det i detta sammanhang icke berörda spörsmålet, huruvida ersättning i annat avseende än underhåll kan böra utgå i följd av någons dödande.

I enlighet med de av mig nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet utarbeta *förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda lagförslag av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att för det ändamål, § 87

regeringsformen omförmäler, lagrådets utlåtande över förslaget måtte genom utdrag av protokollet inhämtas.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
H. Stefenson.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 6 kap. 4 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Kommer någon, som jämlikt stadgande i lag äger rätt till underhåll av den, som blivit dödad, att genom dennes frånfälle sakna underhåll; då skall honom, efter ty, med avseende å såväl den brottsliges tillgångar som andra omständigheter, skäligt prövas, tilläggas skadestånd; och må det skadestånd, efter omständigheterna, sättas att utgå på en gång eller å särskilda tider.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1925.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 mars 1925.

Närvarande:

justitierådet SVEDELIUS,
regeringsrådet PALMGREN,
justitierådet CHRISTIANSSON,
justitierådet ALEXANDERSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 13 februari 1925, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Bertil Wieselgren.

Lagrådet yttrade:

I den skrivelse, som i första hand föranlett framläggande av det remitterade förslaget, hemställde riksdagen allenast om sådan ändring av 6 kap. 4 § strafflagen, att den skadeståndsrätt, som i detta lagrum är medgiven make och barn efter dödad person, måtte tillkomma jämväl den dödades föräldrar. Förslaget går emellertid vida längre, i det att rätten till skadestånd däri utsträckts till envar, som jämlikt stadgande i lag ägde rätt till underhåll av den dödade och genom dennes frånfälle kommer att sakna underhåll. Därjämte åsyftas en utvidgning av skadeståndsrätten även såvitt angår skadeståndets belopp, så att detta icke skulle vara begränsat till allenast vad som erfordras för nödtorftig bärgning, vilket ansetts måhända vara det nu gällande stadgandets innebörd. I dessa delar ligger väsentligen till grund för förslaget justitieombudsmannens år 1924 gjorda framställning.

I vår lagstiftning saknas mera allmängiltiga stadganden rörande skadestånd. Endast i fråga om skadestånd för brottslig gärning finnas vissa rättsregler, upptagna i strafflagens 6 kapitel, och dessa torde ingalunda kunna anses vara uttömmande ens inom det område, för vilket de direkt gälla, utan närmast avse att för vissa angivna fall av rättskränkning tillförsäkra den lidande ersättning. Genom hänvisningar i andra lagstadganden hava, på sätt jämväl av departementschefen framhållits, dessa strafflagens bestämmelser, särskilt nu ifrågavarande paragraf, gjorts tillämpliga även inom områden, som ej tillhöra den egentliga kriminallagstiftningen, och i fall, där brottsligt förfarande överhuvud ej föreligger.

Den nu föreslagna lagändringen, ehuru i viss mån av principiell innebörd, åsyftar ej heller den att åstadkomma ett fullständigt och slutligt ordnande av de rättsförhållanden, som i förevarande hänseende kunna vara förbundna med en persons dödande. Såsom av remissprotokollet framgår, avses endast att stadga skadeståndsplikt gent emot dem, som enligt familjerättsliga lagbud skulle ägt rätt till underhåll av den dödade, med utvidgning till det särskilda fall, som omförmäles i 7 § legostadgan — gammalt tjänstehjons rätt till försörjning av sin husbonde. Därmed skulle ock alla förekommande fall av lagstadgad privaträttslig underhållsskyldighet vara tillgodosedda såsom inbegripna under paragrafens föreslagna avfattning. Däremot avser ej förslaget att utsträcka skadeståndsplikten till andra fall, då någon njutit underhåll av den dödade och genom dennes död går miste härom, vare sig nu detta underhåll berott på godvilligt åtagande, som måhända fått sitt uttryck endast i faktiskt lämnad försörjning, eller utgått enligt avtal mot ett kanske redan en gång för alla till den dödade erlagt vederlag, därå exempel anföras i remissprotokollet. Det vill emellertid synas, som om i fall, varom nu talats, understundom lika starka billighetsskäl skulle kunna åberopas för att tillförsäkra den, vilken genom dödsfallet förlorat sin försörjare, gottgörelse av den ansvarsskyldige som i vissa fall av legal underhållsplikt, något som ock blivit i åberopade riksdagsskrivelsen framhållet. Att utom make och barn, som redan nu intaga en särställning i detta hänseende, även föräldrar, då de äro beroende av underhåll från sitt barns sida, uttryckligen tillerkännes rätt till skadestånd av den för dödsfallet ansvarige, synes för visso vara särskilt påkallat, men övriga jämlikt lag underhållsberättigade personer — den dödades makes barn, hans förutvarande make, moder till hans barn utom äktenskap samt gammalt tjänstehjon — synas i detta hänseende komma först i andra rummet och intaga en ställning mera jämförlig med deras, som grunda sitt anspråk på avtal med den dödade eller annat dylikt rättsförhållande.

Det synes fördenskull med skäl kunna ifrågasättas, om ej inom ett lagstiftningsområde, vilket såsom förevarande icke förut är fullständigt reglerat genom allmänt avfattade bestämmelser, man, hellre än att å en viss punkt söka uppställa sådana, borde för närvarande inskränka sig till att medelst komplettering av äldre kasuistiska stadganden söka vinna den ändring, som särskilt framstår såsom önskvärd.

Beträffande den ändring, som ytterligare åsyftas med förslaget, eller att bereda möjlighet till en beräkning av skadeståndets belopp, bättre motsvarande den verkligen lidna förlusten, kan det, såsom ock departementschefen framhåller, med fog sättas i fråga, om i själva verket enligt gällande rätt en så snäv gräns kan anses vara dragen i detta hänseende som stundom gjorts gällande, eller att skadeståndsplikten ej skulle överstiga det mått av nödtorftig försörjning, som enligt fattigvårdslagstiftningen tillkommer behövande. De uttryck i nuvarande lagtexten, som skulle giva stöd för en dylik sträng tolkning, torde vara orden »sakna nödigt underhåll» och »vad

för dem tarvas till dess de sig eljest försörja kunna». Men åt dessa uttryck synes ingalunda behöva givas sådan innebörd. Ordet »nödigt» torde i detta sammanhang snarare böra anses liktydigt med »erforderligt» än med »nödtorftigt»; och ett uteslutande av detta ord, på sätt skett i förslagets text, synes med denna tolkning föga lämpligt såsom ägnat att möjligen leda till en uppfattning motsatt mot vad som åsyftas. Den obenägenhet, som tilläventyrs i praxis gjort sig gällande att tillerkänna efterlevande såsom skadestånd ett för dem tillräckligt stort underhåll, torde heller icke i allmänhet hava sin grund i en tolkning av lagrummet, som ansetts härför lägga hinder i vägen, utan snarare få tillskrivas ett hänsynstagande till den brottsliges tillgångar och honom själv eventuellt åliggande underhållsplikt, vilket såväl enligt gällande lag som enligt förslaget skall ske.

På grund av det anförda hemställer lagrådet, att förevarande paragraf måtte för närvarande undergå ändring allenast så till vida, att såsom berättigade till skadestånd upptagas jämväl den dödades föräldrar samt, såsom en konsekvens härav, adoptant.

I detta sammanhang torde det även förtjäna erinras därom, att vid det instundande sommar sammanträdande trettonde nordiska juristmötet i Helsingfors skall såsom förhandlingsämne förekomma bland andra just frågan »om ersättning för förlust av försörjare»; och det lärer kunna förväntas, att denna fråga därvid erhåller en grundlig och mångsidig belysning av stort värde för ett fortsatt lagstiftningsarbete på området även i vårt land. Det synes därför även av sådan grund lämpligt att — i avvaktan på ytterligare utredning av frågan — icke nu vidtaga någon mera omfattande lagändring.

Ur protokollet:

A. V. Stenkula.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 oktober 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin, anmäler lagrådets den 5 mars 1925 avgivna utlåtande över det den 13 februari 1925 till lagrådet remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 4 § strafflagen.

Föredraganden anför:

»Under framhållande av den ofullständighet, som vidlåder den svenska rättens skadeståndsbestämmelser av allmännare innebörd, har lagrådet funnit det kunna ifrågasättas, huruvida för närvarande bör vidtagas annan ändring i dessa bestämmelser än sådan komplettering, som i särskilt avseende må framstå såsom önskvärd. Från denna utgångspunkt har lagrådet hemställt, att den nu ifrågasatta lagändringen måtte begränsas därhän att såsom skadeståndsberättigade enligt 6 kap. 4 § strafflagen skulle upptagas — förutom i lagrummet nu omförmälda make, barn och adoptivbarn efter den dödade — jämväl hans föräldrar och, såsom en konsekvens härav, adoptant. Mot den i övrigt föreslagna utvidgningen av skadeståndsrätten till att avse samtliga fall, i vilka för den dödade gällt en legal underhållsplikt, har lagrådet icke framfört någon principiell erinran, men har ansett de personer, som härigenom skulle bliva skadeståndsberättigade, icke kunna antagas för alla fall böra erhålla annan eller bättre ställning i detta hänseende än de, vilka på grund av avtal eller annat dylikt rättsförhållande ägt anspråk på underhåll av den dödade.

Att den svenska rättens allmänna skadeståndsbestämmelser utmärkas av ofullständighet i mer än ett hänseende lärer vara ovedersägligt. Utsikterna för genomförande av en efter nutida förhållanden ombildad och utvidgad lagstiftning på detta viktiga och omfattande rättsområde kunna emellertid för närvarande svårligen bedömas. Otvivelaktigt är dock, att för en måhända avsevärd tid framåt behovet av ändrade bestämmelser inom skadeståndsrätten icke kan tillgodoses på annat sätt än genom partiell reformering av den gällande lagstiftningen. I detta läge synes det icke tillrådligt att till den ovissa tid, då en mera systematisk lagstiftning kan komma till stånd, undanskjuta sådana mindre ingripande spörsmål, vilka kunna lösas oberoende av ett dylikt större sammanhang. Till dessa torde kunna hänföras den utvidgning av de skadeståndsberättigades krets, vilken angivits i det till lagrådet remitterade förslaget. Att i denna krets böra

upptagas den dödades föräldrar, synes icke vara föremål för meningsskiljaktighet. Mot skadeståndsrättens utsträckande till övriga personer, vilka enligt stadgande i lag varit berättigade till underhåll av den dödade, har icke framställts annan invändning än att jämte dem vissa andra personer skulle kunna äga ett lika välgrundat anspråk på lagstiftningens stöd. Riktigheten av att med hänsyn till en utvidgning av skadeståndsrätten jämställa de legalt underhållsberättigade med dem, som enligt avtal eller annan rättsgrund åtnjutit underhåll, synes dock kunna ifrågasättas. Att beträffande de senare lika ömmande omständigheter kunna vara för handen i särskilda fall, är visserligen obestridligt, men såsom bestämmande för en allmän regel måste enligt min uppfattning den förra gruppen äga företräde. I varje fall torde en lagändring i enlighet med det remitterade förslaget närmare ansluta sig till den gällande rätten och knappast kunna anses innefatta ett föregripande på denna punkt av en allmän revision av skadeståndslagstiftningen. Anmärkas må ock, att vid den överläggning, som i detta ämne ägt rum vid det i lagrådets utlåtande omnämnda nordiska juristmötet, förslaget vunnit understöd i det enda uttalande, som därvid gjordes från svensk sida. Bland annat framhölls, att det icke syntes övertygande, att det särskiljande av de underhållsberättigade, vilket ett godkännande av lagrådets hemställan skulle medföra, kunde anses överensstämma med billighetens krav; den dödades styvbarn och modern till hans utomäktenskapliga barn kunde alltför väl hava stått honom nog nära för att deras skadeståndskrav måste förefalla i högsta grad behjärtansvärda.

Av dessa skäl har jag ansett mig böra vidhålla det remitterade förslaget i nu berörda del.

Beträffande det remitterade förslaget, i vad det avser beräkningen av skadeståndets belopp, har jag med anledning av vad lagrådet härutinnan anfört funnit mig böra föreslå den ändring i lagtexten, att skadeståndet uttryckligen angives skola avse erforderligt underhåll; och har jag låtit inom departementet verkställa den jämkning av förslaget, som härav betingas.»

Föredraganden uppläser härefter det i angivet hänseende sålunda jämkade förslaget och hemställer, att detsamma måtte genom proposition föreläggas nästkommande års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
H. Stefenson.

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag, 1926.